

the principles of positivism, and the second originates from the idea of natural law). Based on the general concept of public control over police activity as a mechanism of participation of representatives of civil society (individual and/or collective subjects) in control over police activity defined by administrative and legal norms, the concept of the principles of public control over police activity was formulated.

Thus, the principles of public control over police activities are the guiding and fundamental principles, ideas and provisions contained in the norms of the Institute of Public Control over Police Activities and determine the content of the mechanism of public participation in the control of such activities. It is noted that several main groups of principles of public control over police activities can be distinguished: common law; interdisciplinary; industry; institutional, which in turn can be divided into general institutional and special institutional principles.

Keywords: *public control, classification, principles of general law, sectoral principles, inter-sectoral principles, institutional.*

УДК 342.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-392-400

Антон ВОЙТЕНКО®

аспірант

(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

ПРОКУРАТУРА ЯК ПРОФЕСІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто феномен прокуратури як професійного середовища в контексті функціонування державних органів і політичної системи суспільства з урахуванням принципу політичної нейтральності. Зокрема, наведено вплив ціннісних орієнтацій суспільства та особистісних характеристик прокурора на професійну діяльність прокуратури. У цьому контексті прокуратура, будучи наділеною певними державними повноваженнями, зобов'язана гарантувати права та свободи, належні громадянам як одиничним соціальним суб'єктам і як суб'єктам суспільних відносин, а також вирішувати порушення цих прав і свобод із дотриманням законності та верховенства права. Особливу увагу приділено дискусії науковців і практиків щодо місця прокуратури в системі державних органів.

Ключові слова: *державні органи, прокуратура, професійне середовище, політична система, політичні функції прокуратури.*

Постановка проблеми. Прокуратура як орган державної влади є складовим елементом механізму держави та забезпечує певний сегмент державної політики в системі правосуддя, але водночас, з огляду на принцип політичної нейтральності, ця структура має бути незалежною від впливу будь-яких політичних партій, рухів, сил та інших об'єднань (навіть провладної більшості).

Тож цілком закономірно може виникнути питання про безпідставність введення прокуратури в контекст політичної системи. Однак феномен цього державного органу власне полягає в тому, що прокуратура, будучи політично нейтральною, сама виконує певне політичне призначення. Тож спробуємо його з'ясувати й описати.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Сучасний рівень розвитку людства, зокрема його соціалізованих спільнот, співтовариств, суспільств, дає підстави стверджувати про відмову від абсолютизації впливу політики на їх життєдіяльність. Адже цивілізовані суспільства дедалі рішучіше ставлять питання про визначення меж впливу і тиску політики на різні суспільні утворення. Оскільки, на думку низки дослідників (А. Карташов, О. Радченко, В. Стасюк, О. Солонтай, С. Геращенко, А. Поліщук), «нехтування такими кордонами стимулює розвиток негативних соціально-політичних явищ: надмірної ідеологізації, політизації неполітичних і неідеологізованих сфер діяльності, поведінки, свідомості, що призводить

© А. Войтенко, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6174-499X>

adyunkt@lvduvs.edu.ua

до створення вакууму суспільних регуляцій і регресивного варіанту політичної еволюції» [2, с. 14]. Словом, людство відходить або ж намагається відійти від впливу політики.

Однак інші вчені, дослідники в галузі комунікативістики, стверджують, що, навпаки, людина в сучасному світі дедалі більше потрапляє під вплив політики, аніж може собі уявити. Один із таких дослідників Г. Почепцов називає сучасний світ «цивілізацією контенту», але нового й унікального (після релігії, а потім ідеології людство, втомившись, переходить у так званий «розважальний» контент – відволікаючий зміст інформаційного простору). «Глобалізація зруйнувала межі задля просування бізнесу, але одночасно вона послужила генератором для просування єдиних або близьких політичних закономірностей. Політичний вплив здійснюють також віртуальні продукти, які проникають на нові для них території. Якщо читання «Гарі Потера» вплинуло на вибори Обама, оскільки створювало позитивний контент демократів і негативний республіканців, то, очевидно, такі чи інші впливи відбуваються і в інших країнах... Якщо накопичений значний досвід інтервенцій у телесеріали певного типу поведінки, то може відбуватися таке ж перекодування і політичного досвіду. ... І сила цього впливу багатократно зросла після етапу домінування телебачення та переходу до етапу домінування соцмереж» [9, с. 4–5]. Ідеться про те, що модель світу, способу життєдіяльності та співіснування зі собі подібними в нашій свідомості починає трансформуватися не під впливом реальності, а під дією комунікації.

Мета. Тож обидва ці діаметрально протилежні підходи до впливу та впливовості, а також до бажання регулювати або ж принаймні розуміти як регулювати цей вплив – це ще один аргумент на користь того, що дуже важливо з'ясувати місце такого важливого державного інституту, як прокуратура в політичній системі суспільства. Тож саме цей аспект є метою статті.

Виклад основного матеріалу. 1. *Ціннісні норми у формуванні професійного середовища.* За визначенням колективу українських дослідників взаємозумовленостей держави і політики, «політична система суспільства – це цілісна, впорядкована сукупність політичних інститутів, політичних відносин, процесів, принципів політичної організації, державних і недержавних органів влади і управління, включно із самоврядуванням, підпорядкованих набору ціннісних (політичних, соціальних, юридичних, ідеологічних, культурних) норм, історичним традиціям і установкам конкретного суспільства, яка забезпечує його соціальну стабільність, соціальний порядок і яка має певну соціально-політичну орієнтацію» [2, с. 17]. З огляду на це прокуратура входить у цю «сукупність»: бо є державним органом влади, що керується юридичними, а також морально-етичними нормами, та покликаний забезпечувати законність і правопорядок (а отже, стабільність) у суспільстві та державі.

Держава сама є елементом політичної організації суспільства (політичного життя суспільних інститутів). Більше того, маючи у своєму розпорядженні владу, матеріальні ресурси та апарат примусу, держава є центральним, основним елементом у цій «матриці». Вона делегує свої повноваження різним інститутам за різними напрямками, наділяє їх різними повноваженнями та встановлює їм різні обмеження (найкращий приклад цього – законодавча, виконавча, судова гілки влади).

Маючи такі важелі впливу, держава формує певну політичну культуру в суспільстві як «сукупний показник рівня, характеру і змісту політичних знань, оцінок, навичок та дій громадян», а також «ідеологію, політичну свідомість і активність у суспільно-політичному житті, політичні переконання, політичні відносини та політичну поінформованість громадян» [2, с. 19]. Нюанс лише в тому, які саме цінності закладаються в цю культуру, ідеологію, свідомість, а отже, суспільну життєдіяльність.

Вивчаючи зміщення ціннісних орієнтацій у масовій (суспільній) свідомості, комунікативіст Г. Почепцов, спираючись на досвід іміджмейкера американських президентів Д. Моріса, пише, що «необхідно відходити від економічного детермінізму на користь цінностей», хоча тут же сам зауважує, що «ціннісний підхід Д. Моріса трактується ширше, оскільки в нього серед цінностей є цілком економічні речі, ціннісна орієнтація дає збій в умовах непрацюючої економіки [9; 13]. Люди хочуть і хліба, і видовищ, а не тільки видовищ...» [9, с. 10].

Тут варто зауважити, що система цінностей змінна, як змінними є світ і людство. Історії відомі довготривалі реформаторські тенденції та короткочасні зміни, які «пульсують» постійно, практично щодня. Єдиною цінністю, яку не можуть заперечити

мислителі всіх часів та епох, залишається людина: знівелювати людину означало би звести нанівець усі відкриття і здобутки, які робляться для її добробуту, для забезпечення і розвитку людства. Звичайно, чимало відкриттів містить у собі загрозу руйнації та навіть знищення людини (скажімо, розщеплення атома), але це, як кажуть, є предметом зовсім інших досліджень.

Тож захист людини, її життя, майна, законних інтересів, прав і свобод повинен домінувати у всіх сферах сучасного цивілізованого світу. Держава зобов'язана бути «гарантом прав людини, політичних свобод, створювати умови, які сприятимуть розкриттю й реалізації потенцій громадян, усебічному вияву їхніх ініціатив, творчих можливостей і здібностей»; а державні органи повинні «реагувати на запити і потреби соціальних груп, видавати законодавчі акти, стежити за їхнім виконанням в інтересах своїх громадян та за порядком у суспільстві, запобігати виникненню та вибухові соціальних конфліктів». Якщо ж конфлікти все-таки проявляються у суспільному житті, держава повинна «знайти оптимальні шляхи для їх вирішення у мирній цивілізованій спосіб» [1, с. 9–10]. У цьому контексті прокуратура, будучи наділеною певними державними повноваженнями, також повинна гарантувати права та свободи, належні громадянам як одиничним соціальним суб'єктам і як суб'єктам суспільних відносин, а також вирішувати порушення цих прав і свобод «цивілізованим» способом, тобто з дотриманням законності та верховенства права.

2. *Професійне середовище прокуратури в системі державних органів.* Законодавчо прокуратурі відведене чітке місце в судовій гілці влади (у 2016 році при внесенні змін до Конституції України у ст. 131-1 визначено її призначення в розділі «Правосуддя» [7]). Однак «якщо детально проаналізувати функції прокуратури – підтримання публічного обвинувачення в суді; організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими й розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом, – можна зробити цілком закономірний висновок, що прокуратура аж ніяк не є суб'єктом системи судової влади» [14]. Адже, здійснюючи обвинувачення в судовому засіданні, прокурор фактично представляє державу в обвинувальному контексті, виконує покладені на нього законом повноваження, що більш характерно для суб'єкта виконавчої гілки влади.

Виконуючи таку двоюку (правосудно-виконавчу) функцію влади, прокуратура водночас сприймається в суспільстві доволі однозначно (як наглядово-обвинувальний орган). При цьому чітко регламентовано, що прокуратура має враховувати й задовольняти інтереси всіх громадян держави і представляти в суді інтереси держави загалом, виключно обстоювати пріоритет закону (верховенство права), щоби забезпечувати стабільний стан суспільства і запобігати соціальним конфліктам. Тож можна вважати, що прокуратура не є достеменно ні виконавчою, ні судовою владою, оскільки її діяльність є елементом системи стримувань і противаг між гілками влади, які формуються та утверджуються в державі.

Питання про місце прокуратури України в системі органів державної влади, зокрема її взаємовідносини з гілками влади, вважає одним із найбільш дискусійних у вітчизняній юридичній науці також В. Сухонос. При цьому він пропонує більше приділяти уваги характеру зв'язків органів прокуратури з іншими органами державної влади. Тут, на його думку, «важливо зазначити, що проблему визначення місця прокуратури в системі органів державної влади та її відносин з ними і в жодному разі не можна розглядати в статистиці, а лише крізь призму аналізу динамічних процесів трансформації механізму держави, правової системи та суспільства загалом» [12, с. 375]. Однак цей дослідник обмежує поле своєї розвідки правовою системою держави. Тоді як для комплексного вивчення феномена прокуратури як професійного середовища цей контекст варто доповнити політичною системою та соціокультурним простором загалом.

Абстрагуючись від функцій політичної системи держави, визначених науковцями Міжнародного республіканського інституту в Україні та вводячи в їх контекст професійне середовище прокуратури, можна стверджувати, що прокурор (як представник цього професійного середовища) уповноважений і зобов'язаний виконувати або ж брати активну участь у виконанні певної частини, принаймні, двох із наведених функцій [2, с. 19–20]. Перша – це гармонізація, узгодження інтересів державних

інститутів, соціальних груп і окремих індивідів з метою підтримання спокою, безпеки і достатніх темпів суспільного поступу» (в межах цієї функції політичної системи прокуратура здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді). Друга функція – забезпечення внутрішньої і зовнішньої безпеки суспільства у провідних сферах його життєдіяльності – економічній, політичній, соціальній, духовній, а також на міжнародній арені, в межах якої прокуратура забезпечує нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами.

Узагальнюючи аналітичні матеріали співвідношення держави та політики у навчальному посібнику серії «Абетка політична», зокрема демонструючи статус прокуратури в Україні, дослідники з вищезгаданого Міжнародного республіканського інституту звертають увагу на те, що, згідно з проектом Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) від 01.07.2015 № 2217а, внесеним тодішнім Президентом України П. Порошенком, було «передбачено позбавити прокуратуру функції так званого загального нагляду» [2, с. 162]. Хоча навіть сам Закон України «Про прокуратуру», ухвалений у редакції від 14.10.2014, маючи на меті євроорієнтоване реформування органів прокуратури, вже позбавляв прокуратуру функції «загального нагляду», нарівні зі зрушенням повноважень прокурора щодо представництва в суді, вдосконаленням організаційної структури органів прокуратури тощо.

Звичайно, під час виконання своїх службових повноважень, прокурори є незалежними, самостійними в ухваленні рішень, керуються законодавством і водночас зобов'язані виконувати законні вказівки прокурора вищого рівня, зокрема генерального прокурора України.

Тут особливо важливою ремаркою є пояснення представників Міжнародного республіканського інституту в Україні, на що саме зорієнтовані запропоновані до Конституції зміни: їх метою є «удосконалення конституційних основ правосуддя для практичної реалізації принципу верховенства права і забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справи незалежним і безстороннім судом. Засобами досягнення цієї мети є утворення незалежності судової влади, зокрема, шляхом її деполітизації, посилення відповідальності судової влади перед суспільством ...» [2, с. 170]. Саме такий акцент потрібен і в середовищі прокуратури (як складовій системи правосуддя) – утворення незалежності дій та ухвалення рішень через політичну незаангажованість.

При цьому варто врахувати думку вже згаданого В. Сухоноса, який, досліджуючи місце прокуратури України в сучасній системі органів державної влади, наголошує, що «першоосновою для визначення напрямів удосконалення правового статусу прокуратури України має стати повноцінний аналіз стану та тенденцій розвитку сучасного українського суспільства, його основних потреб у сферах функціонування державної влади та правової системи» [12, с. 375], хоча для комплексності охоплення проблеми треба доповнити: *політико-правової системи*. Тоді логічно послідовним видається дослідження прокуратури як професійно-функціонального середовища (системи), що має відображати об'єктивні закономірності функціонування та розвитку ще двох систем, з якими вона тісно взаємопов'язана, – суспільства та державного механізму. «Серед цих систем суспільство є системою вищого рівня, отже, закономірності функціонування та розвитку суспільства мають визначати сутність державного механізму, принципи його побудови та діяльності, а також співвідношення між його елементами (зокрема, прокуратури – авт.). З іншого боку, на відміну від процесів розвитку суспільства, які часто мають стихійний характер, діяльність механізму держави завжди відзначається вольовим характером і може свідомо впливати на суспільні відносини, спрямовуючи їх у необхідному напрямку. Тому, на думку В. Сухоноса, необхідно визначити ключові пріоритети в розвитку української державності, з'ясувати напрями та способи їх досягнення і окреслити шляхи вдосконалення діяльності системи органів державної влади, які б з урахуванням стану суспільних відносин забезпечували поступову трансформацію механізму держави в стратегічному напрямку [12, с. 376].

Цей аспект дуже влучно відтворює матрицю співвідношення прокуратури з іншими складовими держави і суспільства: тільки у контексті загальнодержавної політики (пріоритетів розвитку держави, як пише В. Сухонос) у співпраці з іншими органами державної влади (у складі державного механізму) може і повинна функціонувати прокуратура. Адже ця схема не тільки вказує на місце прокуратури в державному й суспільному механізмі, а й визначає основний напрям її функціонального призначення.

3. *Функціональне призначення професійного середовища прокуратури.* Згідно з функціональним підходом політичні системи поділяють на декілька типів залежно від різних критеріїв. До таких критеріїв можна віднести, зокрема, рівень бюрократизації суспільно-державних відносин, централізацію / децентралізацію владних координат, роль адміністрування у вирішенні політичних проблем, політичний плюралізм, конкурентоспроможність політичних сил у боротьбі за владу, прагнення владних структур до політичної співпраці, а найголовніше – здатність реально гарантувати конституційні права і свободу особи, надавати пріоритет соціальним проблемам, утверджувати соціальний мир і справедливість.

У західній політичній науці найбільшого визнання, а отже, й значного поширення набула типологія політичних систем, яку запропонував американський політолог Х. Лінц. Він вирізняє дві головні осі розмежування політичних систем: 1) за конституційністю влади та 2) ідеологізацією влади. На першій осі відображається розвиток влади, що йде від політичного монізму через обмежений політичний плюралізм до реального політичного плюралізму. На другій перебуває політична участь громадян – від низької до широкої та мобілізаційної (тотально-примусової). Еволюція політичної системи суспільства, на думку Лінца, відбувається у формі послідовної зміни станів рівноваги і кризи її підсистем і структур у довільній комбінації. Найглибші суспільні кризи (зміна форми власності, економічні відносини, геостратегічні орієнтири тощо) зумовлюють відповідні зміни або пов'язані зі змінами кардинальних, сутнісних параметрів функціонування політичної системи, а тому можуть супроводжуватися революційними зрушеннями загальносуспільних і навіть надсуспільних (регіонального, блокового) масштабів [5].

Відповідно до цієї концепції, прокуратура як структурний елемент політичної системи повинна відчувати і реагувати на всі суспільні зміни. Але, незважаючи на синхронізацію своєї професійної діяльності зі суспільно-політичним контекстом життєдіяльності держави, прокуратура залишається стабільно статичною щодо відстоювання інтересів держави у судочинстві.

Оскільки, як зауважують вітчизняні та закордонні експерти, «істотною ознакою владно-політичної функції політичної системи України є недорозвинутість форм політичної конкуренції і конструктивної співпраці внаслідок збереження рецидивів тоталітарної політичної культури, незрілих елементів громадянського суспільства, мафіозних каналів розподілу ресурсів на базі державного монополізму в економіці і державного протекціонізму в політиці», то, відповідно, малоімовірно може бути й «політична адаптивність» прокуратури [2, с. 25]. Тут одразу ж необхідно обумовити зміст поняття «політична адаптивність», адже контекст прокурорського професійного середовища, як уже зазначалося, законодавчо визначений аполітичним. Тож, з огляду на цю обставину, політичну адаптивність треба трактувати як здатність розуміти й адекватно враховувати політичну ідеологію, але не надавати їй пріоритет в ухваленні професійних рішень (зв'язати й узгоджувати свої дії з політичною доктриною, а не пристосовувати до неї).

Продовжуючи аналізувати політичну систему в Україні, експерти визнають її такою, що «визначається дуже низькою здатністю до соціальних новацій, і, як наслідок цього, реформи в державі проходять повільно, незбалансовано і супроводжуються великими соціальними втратами. Державні органи та політичні організації часто стають заручниками інтересів номенклатурних угруповань, які звикли до соціального паразитизму. Однак реформістський потенціал політичної системи зростає тією мірою, якою старі господарські, політичні і культурні структури вичерпують себе повністю і розвалюються, а громадська думка в результаті кризи звільняється від тоталітарних і посттоталітарних міфологій» [2, с. 27]. Власне у цьому контексті прокуратура сприймається як середовище, що віднесене громадською думкою до так званих «старих» структур, які намагаються втримати віджилі механізми функціонування державних

органів, але при цьому мають усі шанси реформувати своє професійне середовище, в тому числі з урахуванням пріоритету демократичних політичних сил.

Як писала свого часу экс-генеральний прокурор: «Не можна залишатися в минулому. ... Наше завдання – змінити організаційну культуру. Кожен працівник повинен поділяти цінності системи, виконувати роботу, пам'ятаючи про місію інституції і щодня наближати Україну до верховенства права, поваги до закону, справедливості та безпеки» [4]. Справді, кожний прокурор на своєму робочому місці повинен керуватися загальнолюдськими, але водночас суспільними й загальнодержавними цінностями (обстоювання законних інтересів громадян має узгоджуватися з інтересами держави). Тільки так професійне середовище прокуратури буде прагматично скоординованим у межах актуального соціокультурного простору.

Те, що на динаміку та функціонування соціально-політичної та управлінської діяльності впливають нові умови сьогодення, наголошують також інші автори. При цьому, на їхню думку, «у процесі оновлення національного законодавства з урахуванням основних європейських стандартів у сфері державної служби залишилися суперечливі позиції, зокрема щодо принципу політичної неупередженості» [8, с. 43]. Саме цей індикатор (політичну нейтральність, неупередженість, незаангажованість) вони вважають тим чинником, який здатний убезпечити прокурора у прийнятті правильних професійних рішень, а професійне середовище прокуратури – у чіткому й ефективному виконанні державних функцій.

Це наголос на тому, що «працівники прокуратури не можуть належати до будь-яких політичних партій чи рухів. Прокурори зобов'язані під час виконання своїх службових повноважень дотримуватися політичної нейтральності, уникати демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів, не використовувати свої службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків. ... У прийнятті конкретних рішень він (прокурор – авт.) мусить бути самостійним, керуватися вимогами закону, морально-етичними принципами професії, відмежовуватися від будь-яких корисливих та приватних інтересів, політичного впливу, тиску з боку громадськості та засобів масової інформації» [10, с. 89].

Отже, як зазначено у Каталозі юридичних позицій Конституційного Суду України, за рішеннями та висновками щодо прокуратури (абзац четвертий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини.), «незалежність прокурорів не є прерогативою або наданим привілеєм, а є гарантією справедливого, неупередженого та ефективного здійснення ними своїх повноважень (своєї діяльності)» [6].

Якщо ж на прокурора у межах його професійної діяльності чиниться тиск, він має право оголосити про таку загрозу неможливості реалізації ним принципу незалежності, звернувшись до Ради прокурорів України, яка зобов'язана невідкладно перевірити і розглянути таке звернення за його участю та вжити необхідних заходів для усунення такої загрози в межах своїх законодавчо визначених повноважень. Але зазначена інституція (Рада прокурорів) є складовою професійного середовища прокуратури, тож, мабуть, не зовсім правильно говорити про абсолютну об'єктивність і неупередженість її самої щодо оцінки «свого» суб'єкта. Тоді треба визначити, що (або хто) саме може бути чинником (критерієм) такої оцінки.

Очевидно, якщо у професійному середовищі не зовсім достатньо так званого внутрішнього моніторингу якості, то доцільно залучити зовнішній. Для прокуратури таким зовнішнім середовищем є суспільство (або соціальне середовище, соціальний світ, соціум, соціонормативний чи соціокультурний простір). Таке середовище містить три умовні частини: об'єктивна – майно, фінанси та інші матеріальні цінності; суб'єктивна – соціальні суб'єкти, особи, громадяни, соціальні групи, спільноти тощо; нормативна – звичаї, традиції, норми, правила, закони, ідеологія, релігія та інші духовні цінності. Об'єктивна частина зовнішнього оточення визначає рівень комфортності життя; суб'єктивна відповідає за рівень задоволеності комунікативних (причому не тільки вербальних) потреб; нормативна окреслює рівень можливостей для формування двох попередніх частин оточення, але при цьому особливо впливає на становлення особистості кожного соціального суб'єкта.

4. Взаємовплив професійного середовища та особистісних характеристик прокурора. Практично всі дослідники визначають людину в основному як діяльну істоту, всі види діяльності якої (зокрема професійна) визначаються через мораль і політику, а також свободу і відповідальність. На мотивацію, характер поведінки та реагування

людини (професіонала) в тій чи іншій ситуації впливає чимало чинників (про це йшлося попередньо), одним із яких за доволі високим рівнем впливовості є професійне середовище.

Досліджуючи сферу діяльності правоохоронних органів, В. Слівінський пише, що саме професійне середовище або сприяє розвитку особистості працівника, або його затримує, оскільки людина як соціальна істота формується у процесі виховання та інтеграції в соціум. Під впливом несприятливого середовища для розвитку морально-духовних цінностей, можуть сформуватися псевдоцінності, зворотною стороною яких можуть бути високого рівня антисоціальні потреби і такі психологічні властивості особистості, як відсутність поваги до інших людей і ставлення до них як до об'єктів маніпуляції, зневіра в своїх силах і невміння протистояти труднощам, що постають на життєвому і професійному шляху кожної людини і переростають у стійку рису характеру» [11, с. 73–74]. Цей контекст актуальний і для професійного середовища прокуратури: будь-який негативний вплив імовірний і, однозначно, деструктивний.

Але В. Слівінський, окреслюючи такий спектр професійних ризиків для правоохоронців, одночасно пропонує варіанти їх нівеляції та подолання. Одним із таких раціонально-конструктивних засобів високої професіоналізації він вважає категорію «акме» (у перекладі з грецької – найвища точка, вершина, у сучасних наукових підходах – соматичний, фізіологічний, психологічний і соціальний стан особистості, який характеризується зрілістю її розвитку, досягненням найбільш високих показників у діяльності, творчості [див. 3]).

При цьому він говорить не тільки про стан акме у правоохоронця, а й виносить це поняття на рівень соціальної спільноти (професійного середовища, сфери юридичної практики) та суспільства загалом (навіть людства як збірної категорії). На його думку, «акме розвиток у сфері правової діяльності – це два стани людського суспільства: природний і громадянський. Оскільки успіх у всіх галузях діяльності ОВС (органи внутрішніх справ, тепер правоохоронні органи – *авт.*) складається зі сукупного прагнення кожного працівника цієї сфери до успіху, то важливість професійного самовдосконалення кожної окремої людини має не лише особисте, але й суспільне, а загальніше – навіть державне значення. Державне значення полягає у тому, що у професійній діяльності кожного працівника сфери ОВС закладена важлива місія загальносуспільного значення, яка полягає у захисті прав і свобод людей, в охороні правопорядку. Суспільне благо створюється волею, розумом, прагненням до досконалості окремих осіб, а кожна людина сама творець свого щастя, тому акме системи суспільства досягається через кооперативні ефекти його елементів» [11, с. 160].

Тож можна вважати, що акмеологічність – це та набута характеристика, яка здатна формувати професійну свідомість, професійне мислення, професійний менталітет і навіть професійний імунітет: система особистісних і професійних ціннісних орієнтацій забезпечує самовизначення особи в історичному, соціальному, політичному, правовому, професійному та інших аспектах. Акмеологічний вимір професійної самореалізації у перспективі повинен давати прокуророві відчуття одноосібної та повної відповідальності за прийняті рішення; формувати внутрішню потребу підтримання порядку і дотримання закону, реалізації основних принципів людської життєдіяльності – свободи, рівності, справедливості; виховувати необхідність активної участі у житті суспільства й держави, дотримуючись верховенства права та основоположних прав і свобод людини та громадянина; розвивати здатність до конструктивного вирішення проблем у професійній діяльності.

Висновки. Узагальнюючи, можна стверджувати, що прокуратура як професійне середовище, з одного боку, нормативно ізольована від впливу політики та всього політичного; а з іншого – будучи державним органом, мусить бути чітко орієнтованою на додержання та реалізацію державної політики. Основним орієнтиром, який фокусує ці два, здавалося б різнополюсні напрями діяльності прокуратури, є людина, її життя і майно, права і свободи, законні інтереси й цінності. А головний акцент у професійній діяльності прокуратури треба робити на незалежності дій та ухваленні рішень через будь-яку (зокрема політичну) незаангажованість. Це дає підстави стверджувати, що прокуратура як професійне середовище, навіть якщо формально не входить у політичну систему суспільства, однак становить значний політичний інтерес. Але, незважаючи на все це, чітке додержання принципу політичної нейтральності може гарантувати справедливі й неупереджені дії та рішення прокурора.

Список використаних джерел

1. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навч. посібник / за наук. ред. О. В. Радченка. Вид. 11-е, допов. і перероб. Київ, 2016. 48 с.
2. Абетка політична. Держава та політика : навч. посіб. / за наук. ред. О. В. Радченка. Вид. 11-е, допов. і перероб. Київ, 2016. 372 с.
3. Антонов В. М. Акмеологія щастя в Україні: кіберакмеологічний аспект : монографія. Київ : Аграр МГ, 2018. 136 с.
4. Венедиктова І. Майбутнє прокуратури: реформа продовжується у внутрішніх трансформаціях. *Українська правда*. 09 серпня 2021. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/08/9/7303233/>.
5. Giner Salvador. Juan Linz y la sociología política contemporánea. *CRÍTICA:LIBROS | ENSAYO*. 28 MAR 2009. URL : https://elpais.com/diario/2009/03/28/babelia/1238199429_850215.html#?rel=mas.
6. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками): 5. Організація державної влади 5.7. Інші державні органи та установи 5.7.2. Прокуратура. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/572-prokuratura>.
7. Конституція України. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
8. Наливайко Л. Р., Орешкова А. Ф. Принцип політичної неупередженості в системі державної служби. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 3(1). С. 41–44.
9. Почепцов Г. Цивілізація контенту. Харків : Фолио, 2021. 348 с.
10. Борейко Г. Д., Броневицька О. М. Прокурорське право : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Луцка. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 640 с.
11. Слівінський В. Р. Акмеологічний вимір професійної самореалізації працівника ОВС: філософсько-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 204 с.
12. Сухонос В. В. Прокуратура в системі державних органів України: теоретичний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку : монограф. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 448 с.
13. Чудодеев А. Профессия – имиджмейкер. Интервью с Д. Моррисом. *Communicator*. 2006. № 1–2.
14. Штогун М. Роль і місце прокуратури в системі поділу влади. *LexInform: Сучасна онлайн платформа*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rol-i-mistse-prokuratury-v-systemi-podilu-vlady/>.

Надійшла до редакції 09.12.2022

References

1. Abetka politychna [The alphabet is political]. Hromadianske suspilstvo i polityka : navch. posib. / za nauk. red. O. V. Radchenka. Vyd. 11-e, dopov. i pererob. Kyiv, 2016. 48 p. [in Ukr.].
2. Abetka politychna [The alphabet is political]. Derzhava ta polityka : navch. posib. / za nauk. red. O. V. Radchenka. Vyd. 11-e, dopov. i pererob. Kyiv, 2016. 372 p. [in Ukr.].
3. Antonov, V. M. (2018) Akmeolohiia shchastia v Ukraini: kiberakmeolohichniy aspekt [Acmeology of happiness in Ukraine: cyberacmeological aspect] : monohraf. Kyiv : Agrar MG, 136 p. [in Ukr.].
4. Venediktova, I. (2021) Maibutnie prokuratury: reforma prodovzhuetsia u vnutrishnikh transformatsiiakh [The future of the prosecutor's office: the reform continues in internal transformations]. *Ukrainska pravda*. 09 serpnia 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/08/9/7303233/> [in Ukr.].
5. Giner Salvador. Juan Linz y la sociología política contemporánea. *CRÍTICA:LIBROS | ENSAYO*. 28 MAR 2009. URL : https://elpais.com/diario/2009/03/28/babelia/1238199429_850215.html#?rel=mas.
6. Katalog yurydychnykh pozytsii Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (za rishenniamy, vysnovkamy): 5. Orhanizatsiia derzhavnoi vlady 5.7. Inshi derzhavni orhany ta ustanovy 5.7.2. Prokuratura [Catalog of legal positions of the Constitutional Court of Ukraine (by decisions, conclusions): 5. Organization of state power 5.7. Other state bodies and institutions 5.7.2. Prosecutor's Office]. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/572-prokuratura>. [in Ukr.].
7. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>. [in Ukr.].
8. Nalyvaiko, L. R., Orieshkova, A. F. (2016) Pryntsyp politychnoi neuperedzhenosti v systemi derzhavnoi sluzhby [The principle of political impartiality in the civil service system]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. № 3(1), pp. 41–44. [in Ukr.].
9. Pochepcov, G. (2021) Civilizaciya kontenta [Content Civilization]. Kharkiv : Folio, 348 p. [in Russ.].
10. Boreiko, H. D., Bronevytska, O. M. Prokurorske parvo [Prosecutorial law] : navch.

posibnyk / za zah. red. V. V. Lutsyka. Lviv : LvDUVS, 2019. 640 p. [in Ukr.].

11. Slivinskyi, V. R. (2014) Akmeolohichniy vymir profesiinoi samorealizatsii pratsivnyka OVS: filosofsko-pravovyi analiz [The acmeological dimension of professional self-realization of an employee of the OVS: a philosophical and legal analysis] : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : 12.00.12 / Lviv. derzh. un-t vnutr. sprav. Lviv, 204 p. [in Ukr.].

12. Sukhonos, V. V. (2008) Prokuratura v systemi derzhavnykh orhaniv Ukrainy: teoretychnyi analiz suchasnoho stanu ta perspektyv rozvytku [Prosecutor's office in the system of state bodies of Ukraine: theoretical analysis of the current state and development prospects] : monohraf. Sumy : VTD «Universytetska knyha»,. 448 p. [in Ukr.].

13. Chudodeyev, A. Profesiya – imidzhmejker. Intervyu s D. Morrisom [Profession – image maker. Interview with D. Morris]. *Communicator*. 2006. № 1–2. [in Russ.].

14. Shtohun, M. Rol i mistse prokuratury v systemi podilu vlady [The role and place of the prosecutor's office in the system of separation of powers]. LexInform: Suchasna onlain platforma. URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rol-i-mistse-prokuratury-v-systemi-podilu-vlady/>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Anton Voitenko. The prosecutor's office as a professional environment in the political system of society. The author considers the phenomenon of the prosecutor's office as a professional environment in the context of the functioning of state authorities and the political system of society, taking into account the principle of political neutrality. In particular, it demonstrates the impact of society's value orientations and personal characteristics of the prosecutor on the professional activities of the prosecutor's office.

In this context, the prosecutor's office, being endowed with certain state powers, is obliged to guarantee the rights and freedoms belonging to citizens as individual social subjects and as subjects of social relations, as well as to resolve violations of these rights and freedoms in compliance with legality and the rule of law. Special attention is paid to the discussion of scientists and practitioners regarding the place of the prosecutor's office in the system of state authorities. The author expresses the opinion that the prosecutor's office is neither an executive nor a judicial authority, since its activity is an element of the system of checks and balances between the branches of government, which are formed and approved in the state. At the same time, a logically consistent study of the prosecutor's office as a professional and functional environment (system) is proposed, which should reflect the objective patterns of functioning and development of two more systems with which it is closely interconnected – society and the state mechanism.

The author reproduces the matrix of the relationship of the prosecutor's office with other components of the state and society as follows: only in the context of national policy in cooperation with other state authorities (as part of the state mechanism) can and should the prosecutor's office function. After all, this scheme not only indicates the place of the prosecutor's office in the state and social mechanism, but also determines the main vector of its functional purpose. Despite synchronizing its professional activity with the socio-political context of the state's life, the prosecutor's office remains stable and static in defending the state's interests in court. The prosecutor's office as a professional environment is not formally included in the political system of society, but it is of significant political interest.

Keywords: *state authorities, prosecutor's office, professional environment, political system, political functions of the prosecutor's office.*